

טראומת המרגלים ולקחה

אופטימיות איננה חפיפניקיות, הרוב לא תמיד צודק, והמודרניזציה איננה אויב. לקחים משליחות המרגלים של משה ויהושוע.

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת שלח

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר info@jewishinsights.org
כדי להוריד מערכי שיעור נוספים, בקר באתר www.JewishInsights.org/he בקר באתר

Published and Copyright 2023 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500

5783 - 2023

ועדה מייעצת

הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפסו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב.בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית

תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית

תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז

פורטוגזית

תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

עימוד | מוסי וולוסוב

אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל יסוצקי
אדמיניסטרציה | מענדל גרינברג

משרד השלוחים

י"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים

הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג

עברית

עריכה לשונית | הרב זושא גרייזמאן
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית

תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

5. א. המרגלים שנשלו והמרגלים שהצליחו.....

משה רבינו שלח מרגלים לארץ ישראל בכדי לבדוק מהי הדרך הטובה ביותר לכבושה. הם חוזרים ומגישים מסקנה – לא כדאי לעלות לארץ ישראל. (מקורות 1-2). בני ישראל מגיבים בבכי לאומי, המרגלים נענשים, ובני ישראל נשארים במדבר 40 שנה. ארבעים שנה לאחר מכן, שולח יהושע מרגלים כדי לרגל את יריחו. הם חוזרים בסיום המשימה ומגישים את הדוח – הדרך סלולה לכיבוש הארץ (מקור 3).

הרבי שואל, מה הייתה הבעיה בדיווח של מרגלי משה? הם הרי הגישו דוח ממה שהם ראו! ומסביר, שהם לא נשלחו על מנת לבדוק האם המשימה אפשרית, אלא מהי הדרך הטובה לכבוש את הארץ. הגשת מסקנתם אישית שהמשימה בלתי אפשרית – היוותה חריגה מהתפקיד שלהם וחיבלה במטרה. מרגלי יהושע, הגישו את המידע כפי שהוא, ולכן זה הצליח.

9. ב. אל תשאל האם, אלא כיצד.....

לקחים מסיפור המרגלים:

א. כאשר יהודי הולך בשליחותו של הקב"ה, עליו לדעת שאין כל ספק בכך שהוא יכול למלא את השליחות. אך יחד עם זה הוא צריך להתכונן כראוי, ולברר מהי הדרך הנכונה למלא את המשימה. סיפור – ההצלחה מובטחת.

ב. אל תחכה לאחרים שיספרו לך. עשה זאת בעצמך! לך תבקר במקום ותראה מה צריך תיקון.

ג. לעיתים אנו רוצים לעשות מעשה טוב, אך רבים בסביבה שלנו מגחכים, ואומרים לנו שאנו טועים. עלינו לזכור את המסר מהמרגלים, לא תמיד הרוב צודק.

סיפור – הרוב השתוי.

12. ג. דווקא בעולם הגשמי.....

הרבי מבאר רובד עמוק יותר בטעותם של המרגלים שנשלחו על ידי משה. הם חשבו שהחיים במדבר מצוינים. הם לא צריכים להתעסק בגשמיות, ורק לומדים תורה כל היום מפיו משה רבינו בעצמו. לכן הם חשבו שכדאי להישאר במדבר. הם לא הבינו שתכלית הבריאה ונתינת התורה היא בשביל שאנשים יחיו חיים גשמיים, ויחד עם זה יהיו מחוברים לקב"ה.

גם בימינו, אנו צריכים לחיות בתוך העולם ולהשתמש בו ובכל מה שבו למטרות רוחניות. את הרדיו לנצל לפרסום דברים חיוביים ואת העשירות לנצל צדקה.

שני מרגלים נכנסים לארץ ומשיגים מידע. הם חוזרים למפקדה ומדווחים על הנתונים. המשימה יוצאת לדרך ומסתיימת בהצלחה. אבל ארבעים שנה קודם, שנים עשר מרגלים ביצעו את אותה משימה, אך תוצאותיה היו הרות גורל לעם ישראל. שיעור על משימה מוכוונת מטרה, ועל תפקידנו בעולם.

השיעור לכרשת שלח

משיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשמ"ג
רשימת השומעים בלתי מוגה.
תורת מנחם ה'תשמ"ג חלק ג' עמ' 1660 ואילך.

א. המרגלים שכשלו והמרגלים שהצליחו

המרגלים ששלח משה

מקור 1 ספר במדבר, פרק י"ג פסוקים י"ז-ל"ג

המשימה

וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם, עלו זה בנגב ועליתם את ההר. וראיתם את הארץ מה היא ואת העם הישב עליה, החזק הוא, הרפה, המעט הוא, אם רב. ומה הארץ אשר הוא יושב בה, הטובה הוא אם רעה, ומה הערים אשר הוא יושב בהנה, הבמחנים אם במבצרים. ומה הארץ, השמנה הוא אם רזה, הילש בה עץ אם אין. והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, והימים ימי בכורי ענבים.

לתלמיד
עמ' 3

מקור 1ב במדבר רבה טז, יב

עצות למרגל המתחיל

ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב. ומה הארץ אשר הוא יושב בה. מנין אתם יודעין כחם? אם במחנים הם שרויין הם גבורים, בוטחין על כחם. אם במבצרים, חלשים הם ולבם רך.

אומה שמקיפה את עצמה בחומות מעידה על עצמה שהיא חלשה ומפוחדת.

הביצוע

ויעלו ויתרו את הארץ ממדבר צן עד רחב לבא חמת. ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק, וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים. ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאאו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים. וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום.

מדוע עברו דרך חברון?

רש"י על פסוק כ"ב

ויבא עד חברון. כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא נסת לחבריו להיות בעצתם, וכן הוא אומר (דברים א), "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה", וכתוב (שופטים א) "וינתנו לכלב את חברון" (סוטה לד).

כלב רצה לבקר בחברון משום שהכיר בחשיבות השליחות וחפץ להתפלל על קברי האבות להצלחתה. בתור שכו, קיבל את העיר לו ולזרעו.

וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְּבַר פְּאָרְן קְדֻשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אֲתָם דָּבָר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֵת פְּרִי הָאָרֶץ. וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ, בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא, וְזֶה פְּרִיָּהּ. אָפֶס, כִּי עַז הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֶת מְאֹד וְגַם יְלָדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם. עַמְלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב, וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר, וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן.

לתלמיד
עמ' 3

מדוע המרגלים, המנסים לשכנע את העם שלא לעלות ארצה, פותחים בדברי שבח?

רש"י על פסוק כ"ב

זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא. כָּל דָּבָר שֶׁקָּרָא שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קִצְתָּ אָמֶת בְּתַחֲלָתוֹ, אֵין מִתְקַיֵּם בְּסוּפוֹ.

לתלמיד
עמ' 4

תחושת הנחיתות

וַיֵּלְכוּ וַיַּהֲסוּ פֶלֶב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ אֶתְּהָ כִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ. וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לְעֹלוֹת אֶל הָעָם כִּי חֲזָק הוּא מִמֶּנּוּ. וַיֵּצִיאוּ דְבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֶתְהָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֶתְהָ אָרֶץ אֲכֹלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוּתִים. וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֵנָק מִן הַנְּפִילִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם.

מדוע הרגישו המרגלים שהענקים מסתכלים עליהם כמו חגבים?

מקור 2 שכת אמת פרשת שלח, שנת תר"מ

ובמדרש איתא החטא שלקחם, כי מי הגיד להם? ששם היו אצלם כמלאכים? עין שם. אבל הכל אמת, כי על ידי שהיו שפלים בעצמם כחגבים, לכן כן היו בעיניהם. כי הכל תלוי בעבודת האדם.

"ונהי בעינינו כחגבים" – זו הייתה תחושת הנחיתות של המרגלים, שגרמה לכך ש"כן היינו בעיניהם". כך זה עובד תמיד. הצורה שבה אנו מסתכלים על עצמנו משפיעה על הדימוי שבו תופסת אותנו הסביבה.

המרגלים ששלח יהושע

מקור 3 ספר יהושע, פרק ב' פסוקים א'-ו, ט'-ז, כ"ב-כ"ד

המשימה

וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר, לכו ראו את הארץ ואת יריחו וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה. ויאמר למלך יריחו לאמר הנה אנשים באו הנה הלילה מבני ישראל לחפור את הארץ.

רש"י על פסוק א'

וישלח יהושע וגו' על פרחי אני צריך לומר שבתוך ימי אבל משה שלחם.

משה רבינו הסתלק. יהושע התמנה זה עתה להנהיג את עם ישראל. הנוהג שבעולם שמנהיג חדש לוקח לעצמו כמה ימי חסד. אך יהושע לא מבזבז רגע. עוד בתוך ימי האבל על משה רבינו הוא כבר שולח את המרגלים ליריחו על מנת לרגל את הארץ ולמצוא את הדרך הטובה ביותר להכניס את העם לארץ ישראל.

ההסתבכות

וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל רָחָב לֵאמֹר הוֹצִיָאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיךָ אֲשֶׁר בָּאוּ לְבֵיתְךָ כִּי לְחַפְרֵךְ אַתְּ כָּל הָאָרֶץ בָּאוּ.

לתלמיד
עמ' 4

ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו, ותאמר בן באו אלי האנשים ולא ידעתי מאין המה. ויהי השער לסגור בחשך והאנשים יצאו, לא ידעתי אנה הלכו האנשים, רדפו מהר אחריהם כי תשיגום. והיא העלתם הגגה, ותטמנם בפשתי העץ הערוכות לה על הגג. והאנשים רדפו אחריהם דרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחרי כאשר יצאו הרדפים אחריהם.

השגת המידע

והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם על הגג. ותאמר אל האנשים, ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגנו כל ישבי הארץ מפניכם. כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן, לסיחון ולעוג אשר חרמתם אותם. ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם, כי ה' אלקיכם הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

לתלמיד
עמ' 5

הבריחה מהעיר

ותורדם בהכל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת. ותאמר להם ההרה לכו פן יפגעו בכם הרדפים ונחבתם שמה שלשת ימים עד שוב הרדפים ואחר תלכו לדרפכם.

ויילכו ויבאו ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרדפים ויבקשו הרדפים בכל הדרך ולא מצאו.

הדיווח

וישבו שני האנשים וירדו מההר ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון ויספרו לו את כל המצאות אותם. ויאמרו אל יהושע כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמגנו כל ישבי הארץ מפנינו.

<< הרבי

מרגלי משה — טעות בהבנת המשימה

המרגלים נתפסים מיד כאנשים הרעים בסיפור, שהוציאו את דיבת הארץ רעה. אבל מה הייתה הבעיה בדיווח שלהם? הרי שלחו אותם לסייר בארץ ולספר מה שהם ראו, וזה מה שהם עשו. מדוע נענשו הם ועם ישראל על כך שעשו את מלאכתם?

ובזה ישנם כמה פרטים שלמדים מהסיפור בפרשתנו אודות שליחותם של המרגלים:

יהודי שהולך בשליחותו של הקב"ה צריך לדעת מהי מטרתה של השליחות, כלומר, איזה פרטים נכללים בשליחותו, ואיזה לא. ולדוגמא - המסופר בפרשתנו: מטרת שליחותם של המרגלים היתה - לברר את טיבה של הארץ, באיזה אופן יהיה קל יותר לכבשה, וכיוצא בזה. חטאם של המרגלים היה - שהוסיפו על שליחות זו, כלומר, שמלבד הסיפור אודות המתרחש בארץ, "הערים בצורות גו" (שגם פרט זה נוגע למילוי שליחותם, כדי לדעת באיזה אופן לכבוש את הערים), הוסיפו ואמרו שמסקנתם היא: ש"זבת חלב ודבש היא וזה פריה", "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו". ובכך חרגו משליחותם - שהרי שליחותם לא נועדה כדי לקבוע אם יכולים לכבוש את הארץ אם לא, כי אם לברר אודות מהותה של הארץ וכיוצא בזה, ותו לא.

המרגלים לא נשלחו על מנת לבדוק האם אפשר לכבוד את הארץ. המרגלים נשלחו לברר איך לכבוש את הארץ. תפקיד המרגל הוא לאסוף מידע, לא להסיק מסקנות ולפרש פרשנויות. אם המרגל שוכח את תפקידו ומסיק מסקנות, זה מתכון לאסון. המרגלים הציגו בפני עם ישראל דיווח שכלל לא רק נתונים אלא גם מסקנה אישית, שהמשימה בלתי אפשרית. הם חרגו מהתפקיד שניתן להם וחיבלו במטרה. זו הסיבה שבגינה הם נענשו.

מרגלי יהושע – הבינו את המשימה לאשורה

וזהו החילוק בין המרגלים ששלח משה למרגלים ששלח יהושע (כמסופר בהפטרה של השבת הזו) - שאת הסיפור אודות שני סוגי המרגלים קוראים ביחד (בשבת זו), כדי ללמוד הוראה מההבדלים שביניהם:

המרגלים ששלח יהושע התנהגו באופן המתאים ומילאו את שליחותם כראוי, כמו שכתוב בהפטרה: "ויאמרו אל יהושע כי נתן ה' בידינו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו" - בהתאם לשליחותם לברר האם כבר נפל פחדם של בני ישראל על יושבי הארץ (לאחרי ששמעו אודות ריבוי הנסים שעשה הקב"ה לבני ישראל), או שעדיין יש צורך להטיל עליהם אימה ופחד (ומה שהיו צריכים להתחבא שלושה ימים (כמסופר בהפטרה) - הרי זה כדי שיוכלו לשוב ליהושע ולמסור לו אודות מילוי שליחותם). לעומתם - המרגלים ששלח משה לא התנהגו כראוי - מפני שהוסיפו ואמרו את מסקנתם האישית, שלא לשם כך נועדה שליחותם, כנזכר לעיל.

מבצע הריגול של יהושע כמעט נכשל! המרגלים כמעט נתפסו. הם היו צריכים להתחבא במשך שלושה ימים. אבל זה לא משנה. הם הגיעו עם המידע הדרוש שהועיל לקבלת ההחלטות של יהושע מנהיג העם. הם לא הוסיפו מסקנות או מידע שהם לא התבקשו לספק. לכן זה הצליח.

ב. אל תשאל האם, אלא כיצד

<< הרבי

הסתכלות חיובית

וההוראה מזה - מובנת בפשטות: כאשר יהודי הולך בשליחותו של הקב"ה - עליו לדעת שאין כל ספק בכך שבוודאי יוכל למלא את השליחות, ובלשון פרשתנו: "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", וכפירוש רש"י: "עלה נעלה - אפילו בשמים, והוא אומר לנו עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו", כלומר, גם כאשר הדבר נראה רחוק מן המציאות - לעלות לשמים - הרי כאשר נותנים ליהודי שליחות זו, בוודאי שנותנים לו את כל הכוחות הדרושים למילוי שליחות זו, ומכיון שהולך בכוחו של המשלח, הרי בוודאי שמצליח בכל פרטי השליחות.

לתלמיד
עמ' 7

הכנה יסודית

ומה שעליו לבדוק - הרי זה רק מה הם העניינים המיוחדים שצריכים לעסוק בהם במקום זה, וכמו שכתוב "ויתורו את הארץ", היינו, לתור ולראות מהו הענין הכי נחוץ שצריכים לתקן - לכל לראש - במקום זה. ובפשטות: כאשר רואה שבמקום זה ישנה חלישות בשמירת טהרת המשפחה, או חלישות בשמירת הכשרות, הדלקת נרות שבת קודש, וכיוצא בזה, יודע הוא שצריך להתחיל לעסוק בענין פרטי זה. ועל דרך "בקעה מצא וגדר בה גדר".

וזהו מה שנאמר "וראיתם את הארץ מה היא... השמנה היא אם רזה וגו'", שכל זה נוגע כדי לדעת את פרטי העבודה שבהם צריכים לעסוק בארץ זו, כלומר: אם זוהי ארץ שמנה - שאז צריכים להביא ממנה ביכורים (מן המובחר), או שהיא ארץ רזה שאין מביאים ממנה ביכורים.

להתכונן כראוי לשליחות האישית

ועל דרך זה מובן בנוגע לשליחותו של כל אחד ואחד מישראל - שבהיותו במקום מסוים עליו לברר את טיבה של הארץ ותושביה, אם היא ארץ רזה, שאז צריכים לעסוק במצות הצדקה, וכיוצא בזה, וכן בנוגע למצבם הרוחני של יושבי המקום: אם הם נמצאים במצב של עניים בדעת בעניני יהדות - צריכים להתחיל עמהם בלימוד האל"ף בי"ת של יהדות, ואם יש להם כבר עשירות בדעת בעניני יהדות - צריכים להוסיף בזה באופן נעלה יותר.

אנשים הלוקחים על עצמם שליחות מסוימת עשויים ליישם אותה בדרכים שונות. יש אדם שהוא חיובי מטבעו ואופטימי מושבע. הוא בטוח שהכול יהיה טוב, הכול יעבוד, הוא מוכן להתחיל במשימה מיד עכשיו. הוא לא צריך לברר, הוא לא צריך זמן לחשוב. יהיה בסדר.

אך יש אנשים שבאים בגישה יותר ריאלית (כפי שהבדיחה אומרת: מיהו פסימי? אופטימי עם ניסיון) וזהירה. הם רוצים לבדוק את הפרטים, הם רוצים להתרשם, הם צריכים לישון על זה לילה, להתיעץ עם מבינים, ופעמים רבות מפקפקים בהיתכנות של המיזם. רק אחרי שהם מרגישים בטוחים מספיק הם 'בפנים'.

ככל שמדובר לשליחות של הבורא ותפקידנו בעולם, עלינו להפיק את הטוב שבשני הסוגים הללו. מהחיובי עלינו לקחת את הידיעה שהשליחות ברת השגה והיא בכוחנו. מה השאלה בכלל? אם הבורא זימן לנו את האתגר ואת

השליחות, בוודאי שהדבר בכוחנו.

יחד עם זה, עלינו ללמוד מהסוג השני ולהתכונן נכון. הביטחון בה' בהצלחה המשימה לא אומר שאנו יכולים להתייחס אליה בקלילות ובזחיחות הדעת. עלינו לתכנן בצורה האחראית והטובה ביותר מהי המשימה ומהי הדרך הנכונה לבצעה.

סיפור – ההצלחה מובטחת

הרב נורברט ויינברג עסק בחינוך ילדים ונוער בניו יורק, וחש תסכול וייאוש כי לא ראה הצלחה בעמלו. הוא נכנס לפגישה עם הרבי ממנה יצא אחרת לגמרי. וכך סיפר:

שיתפתי את הרבי בדילמה שלי. הסברתי לו כי העובדה שאיני מצליח לראות שום התקדמות אצל הילדים גרמה לי לחוש ייאוש רב. לא ראיתי כל טעם בללמד אותם. מה עליי לעשות? אולי עדיף שאעזוב את תחום החינוך ואלך ללמוד רפואה או משפטים?

"אתה שואל אותי", אמר הרבי, "איזו חשיבות יש בללמד את אותם ילדים? הצעירים הללו אינם אשמים, הם רק בתחילת חייהם. כל אחד מהם עשוי להפוך בעתיד לאדם גדול בעם ישראל. אתה שואל אותי אם שווה ללמד אותם?! אפילו רוצח בדרך להוצאתו להורג חייב לברך על כוס מים, בדיוק כשם שצדיק מחויב לברך. כיצד, אם כן, תוכל למנוע מהילד הזה את ההזדמנות לומר ברכה? ללמד ילד לומר ברכה – מה יכול להיות גדול יותר מזה?"

הייתי המום לגמרי. לאורך כל התקופה שעסקתי בחינוך, מעולם לא עלתה בדעתי נקודת מבט שכזו.

לקראת סיום פגישתנו, מילותיו האחרונות אליי היו, "אל תדאג מה יהיה איתם כשיגדלו; מה הם יקיימו ומה הם לא יקיימו. אתה מצדך תשתדל ותתאמץ להשקיע בהם כמיטב יכולתך, ולמצוות שהם יקיימו כבר יהיה כוח משלהן".

הפגישה עם הרבי חוללה שינוי עצום בחיי והעניקה לי את הכוח להמשיך הלאה. ברגע שהבנתי שלכל מצווה שאצליח לטעת בליבותיהם של הילדים תהיה עוצמה משלה, ידעתי שמאמצי לא יהיו לשווא. אימצתי זאת כדרך פעולה, וכתוצאה מהשפעתו של הרבי על חיי הצלחתי גם אני להשפיע על חייהם של יהודים אחרים.

עשה זאת בעצמך!

וכללות ההוראה בזה היא - שהיהודי בעצמו צריך "לתור את הארץ", היינו, שאין לו להמתין עד שישמע "בת קול" או שישמע דבריו של "נביא" שבמקום זה צריכים לעסוק בענין פלוני, אלא הוא בעצמו צריך "לתור את הארץ" ולראות מהו הדבר הכי נחוץ שצריכים להתחיל לעסוק בו במקום זה.

לתלמיד
עמ' 7

וכאמור - השליחות "לתור את הארץ" היא רק לקבוע את מצבה של הארץ כדי לדעת באיזה ענין צריכים לעסוק בראשונה, ולא כדי לראות אם יש לו סיכויים להצליח במילוי השליחות - כי בידעו שזוהי שליחותו של הקב"ה, ויש לו את כוח המשלח, הרי בוודאי ש"עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה".

לתלמיד
עמ' 8

להתעלם מהציניקנים

ועוד לימוד והוראה בזה: אפילו כאשר שומע מעשרה אנשים - עדה שלימה - ש"לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו", אין לו להתפעל מכך, ויש לו נתינת כוח מיוחדת שלא יושפע מדבריהם של המרגלים, כפי שמצינו בנוגע ליהושע: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע", ובפירוש רש"י: "התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

יתירה מזו: אפילו לאחר שאותם העשרה הביעו את דעתם ואמרו שאין אפשרות לכבוש את הארץ מפני ש"עז העם היושב בארץ והערים בצורות גו" - הצליח כלב לבדו (בתור יחיד) להפנות את תשומת לבו של העם כולו לדבריו הוא, כמו שכתוב "ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", ולולי התערבותם של המרגלים לאחר כן - היו זוכים להיכנס לארץ תיכף ומיד, ולא היו צריכים להיטלטל ארבעים שנה במדבר!

לא תמיד הרוב צודק

וזהו גם המענה לאלו שטוענים שצריכים להתחשב בדעת הרוב שאינם מקפידים על קיום כל עניני התורה ומצוותיה: מה ערכה של דעת הרוב כאשר זוהי דעתם האישית - לגבי דעתו של היחיד כאשר (אינו מביע את דעתו האישית, כי אם) אומר את דבריו של הקב"ה שנאמרו למשה רבינו! כלומר: אין להתחשב בעדיפות מצואות הרוב ביחס למיעוט (כמות), כי אם בתוכן הדברים (איכות), היינו, העדיפות לקיום רצונו של הקב"ה תמורת שמיעת דעתם האישית של בני אדם!

כל אחד מאיתנו נמצא לעתים במצבים מסוימים שבהם אנשים סביבו מסבירים לו שהוא טועה, אך הוא מרגיש בתוך תוכו שהוא צודק. הוא רוצה לתת צדקה, אך בני המשפחה אומרים לו שזה יותר מדי ובתקופה כזו עדיף לשמור כל שקל לעצמו. הוא רוצה ללמוד תורה, אבל החברים מקניטים אותו ושואלים מה פתאום הפכת לדתי?... הוא עשוי לחשוב לעצמו, אולי הם צודקים? הרי אני אינני אובייקטיבי ביחס לעצמי, והם הרוב! עליו לזכור את המסר מהמרגלים: לא תמיד הרוב צודק.

סיפור – הרוב השתוי

סיפור פולקלורי יהודי: שח אדם לחברו, "לאחרונה הזדמן לי לחזור מנסיעה חשובה. בדרך חילק הנהג מנות וודקה נדיבות לנוסעיו כדי שיהיה להם חם ונוח. גם הנהג עצמו שתה מן המותר מנה גדולה של וודקה.

"כאשר הגענו לצומת דרכים, שררה מחלוקת באשר לכיוון שאליו צריך לפנות. רוב האנשים טענו כי צריך לפנות לצד שמאל. אני הייתי אחד מהנוסעים היחידים שלא שתו. ידעתי ללא צל של ספק כי עלינו לנסוע ימינה. אני שואל אותך, ידידי, האם עליי היה להסכים לדעת הרוב? כולם היו שתויים להחריד ויכולת השיפוט שלהם נפגמה. או שהייתי צריך לעמוד על דעתי".

לעתים קרובות מדי, ערכי "העולם" ואופן שיפוטו פשוט מוטעים. אפילו אם אנשי המוסר יהיו מתי מעט, עדיין נוסיף ללכת בשביל השפוי והראוי.

היהודים מעולם לא שיחקו במשחק המספרים. תמיד הם היו העם הקטן ביותר. איננו ידועים בזכות מספרנו הכמותי, אלא בזכות מוסריותנו.

ג. דווקא בעולם הגשמי

עד עכשיו בחנו את הפרשה ברובד הפשטני שלה. תורת החסידות מבארת רובד עמוק יותר של הסיפור. מאחורי הדברים של המרגלים עמדו מניעים נסתרים ושאיפות רוחניות כמוסות.

<< הרבי

המרגלים רצו להישאר במדבר – בחיים רוחניים

ישנה הוראה נוספת שלמדים מסיפור המרגלים: מבואר בדרושי חסידות שטענתם של המרגלים היתה שאינם רוצים להיכנס לארץ מכיון ששם יצטרכו לעסוק בענינים גשמיים כו', ולכן - טענו - מוטב להישאר במדבר, היינו, להיות מופרשים ומובדלים מעניני העולם. ובזה התבטא חטאם של המרגלים - דור דעה - מכיון שרצונו של הקב"ה הוא שיעסקו בעניני העולם, ושם גופא יתנהגו באופן המתאים.

לתלמיד
עמ' 9

המרגלים לא רק טעו טעות טכנית, שהם הביעו דעה שלא התבקשו לתת. הם סטו סטייה אידיאולוגית ושגו בתפיסת העולם שלהם על משמעות החיים ועל ייעודם בעולם.

המרגלים סברו שהחיים במדבר מצוינים. בני ישראל אינם צריכים להתעסק עם אתגרי היום יום של העולם, הם מנותקים מהחיים הגשמיים, האוכל שלהם – המן – מגיע מהשמים, המים נובעים מבאר מרים, האוויר נקי, הבגדים מתנקים מעצמם, הם לומדים תורה כל היום מפי משה רבינו בעצמו – זה גן עדן עלי אדמות!

עכשיו הם נכנסו לרגל את ארץ כנען ונחרדו לראות כיצד נראים חיים רגילים, שאותם הם שכחו מזמן. האיכר צריך לצאת לעבודה בצאת החמה ולעבוד עד צאת הנשמה כדי להביא פרנסה הביתה. הם הסתכלו על כל זה בפחד וחשבו: כיצד נשרוד את זה? כיצד נוכל לעבוד כל כך קשה ובסיום היום יהיה לנו כוח ללכת לבית המדרש ללמוד תורה? כיצד נוכל לקיים מצוות? הם התייעצו ביניהם והחליטו שעדיף להישאר במדבר. עדיף להישאר מוגנים בחממה של החיים הרוחניים.

אך המרגלים פספסו את הרעיון של בריאת העולם. בעולמות העליונים לבורא יש מלאכים בשפע. הסיבה והתכלית של בריאת העולם ונתינת התורה נועדה בשביל שאנשים גשמיים יחיו חיים גשמיים, על כל המשתמע מכך – עם התמודדויות, קשיים ואכזבות, ויחד עם זה יהיו מחוברים לקב"ה.

לא לברוח מהעולם

וההוראה מזה מובנת בפשטות:

תפקידו של יהודי הוא לא להיות מופרש ומובדל מעניני העולם, אלא אדרבה, לנצל את עניני העולם לקדושה. ולדוגמא; מציאות הרדיו בעולם צריכה להיות מנוצלת לשם אמירת שיעורי תורה, בשפת המדינה, באופן של פרסום, ולכן כאשר יש לו רדיו, עליו לנצל זאת לשמיעת שיעורי תורה, וכיוצא בזה בשאר עניני העולם. וכמו כן כאשר הקב"ה בירכו בממון מיותר מכפי המוכרח לו - אין לו להתנער מזה בחשבו על הניסיון שבעשירות, אלא אדרבה; עליו לנצל זאת כדי לתת לצדקה עבור מוסדות חינוך, וכיוצא בזה.

לנו כבר אין את היכולת להישאר במדבר. נולדנו לחיים בעולם שנע במהירות ומי שלא משתלב – מוצא את עצמו בשולי הדרך. אך גם בחיינו שלנו אנו יכולים ליפול בטעות של המרגלים. העולם מתפתח משנה לשנה ומתקדם, ופיתוחים חדשים הופכים את הידע האנושי לשיתופי וזמין עבור כל אחד. זה הרדיו, הטלוויזיה, האינטרנט, הבינה המלאכותית וכן הלאה. וכמו כן, בעידן השפע יש לנו הרבה יותר הזדמנויות להתעשר, לחיות טוב, לטייל בעולם, להזמין מוצרים מכל מקום בעולם ולהגיע ליעדים שאבותינו יכולים היו רק לחלום על כך.

אדם יכול לומר לעצמו: בדברים החדשים הללו יש כל כך הרבה סיכון, עד שהמשנה עצמה אומרת, "מרבה נכסים מרבה דאגה". כיצד אפוא אצליח ללמוד תורה? המגע עם העולם מסביבי מציף כל-כך הרבה פיתויים, שעדיף פשוט להחרימו. והקדמה, והטכנולוגיה, האינטרנט והתקשורת, כל-כך מסוכנים שאולי עדיף להסתגר בבית-המדרש וללמוד תורה כדי להגן על הרוחניות.

אומרת לנו תורת החסידות – זוהי בדיוק טעות המרגלים. עלינו ללמוד מהם לנהוג ההפך. במקום להתגונן, להסתער. במקום לברוח מהמפגש עם העולם – עלינו לחיות בתוכו ואיתו, ולהשתמש בכל הפיתוחים החדשים למטרות רוחניות. כך, לא רק שלא נהיה פגיעים ו"חגבים", אלא "נכבוש את הארץ" ונהפוך את העולם למקום טוב יותר.

משיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשמ"ג

הנחה בלתי מוגה.

תורת מנחם ה'תשמ"ג חלק ג' עמ' 1660 ואילך